

Резюме

Влад В. Ф. Роль органів прокуратури при забезпеченні виконання судових рішень.

Стаття присвячена актуальним проблемам та ролі органів прокуратури при забезпеченні виконання судових рішень та особливостям здійснення конституційної функції органів прокуратури України з питань представництва інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. Пропонується внесення змін до Закону України «Про прокуратуру», з метою розширення підстав для представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді.

Ключові слова: органи прокуратури, представництво інтересів держави в суді, виконання судових рішень, державний виконавець, суд, виконавче провадження.

Резюме

Влад В. Ф. Роль органов прокуратуры при обеспечении исполнения судебных решений.

Статья посвящена актуальным проблемам и роли органов прокуратуры при обеспечении исполнения судебных решений и особенностям проведения конституционной функции органов Украины по вопросам представительства интересов государства в суде в исключительных случаях и в порядке, определенных законом. Предлагается внесение изменений в Закон Украины «О прокуратуре», с целью расширения оснований для представительства прокурором интересов гражданина или государства в суде.

Ключевые слова: органы прокуратуры, представительство интересов государства в суде, исполнение судебных решений, государственный исполнитель, суд, исполнительное производство.

Summary

Vlad V. The role of the prosecution in the enforcement of judicial decisions.

This article is devoted to actual problems and the role of prosecutors in the enforcement of court decisions and the peculiarities of the constitutional functions of the Prosecutor's Office of Ukraine for representing the interests of the state in court in exceptional cases and in the manner specified the law. Offered amending the Law of Ukraine «On Prosecution» to expand the grounds for the prosecutor representation of interests of citizens or state court.

Key words: prosecution, representing the state in court, enforcement of judgments, bailiff, court enforcement proceedings.

УДК: 347.626.2

А. С. ГРИЦИК

*Анна Сергіївна Грицик, студентка магістратури
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У РАЗІ НЕВИКОНАННЯ ЧИ НЕНАЛЕЖНОГО
ВИКОНАННЯ УМОВ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ**

Сімейний кодекс України та інші нормативно-правові акти, які регулюють сімейні відносини, не визначають вид, розмір та умови, за яких настає відповідальність у випадку неналежного виконання подружжям умов шлюбного договору. Тому при вирішенні спорів, котрі виникають у зв'язку з порушенням вказаного правочину, потрібно виходити із приписів цивільного та сімейного законодавства, а також положень самого шлюбного договору.

Через так звану подвійну природу шлюбного договору виникає складність при вирішенні питання відповідальності, яка може бути застосована до сторін вказаного правочину. Так, з одного боку, – це різновид двостороннього правочину, що вказує на його цивілістичну природу, визначає права та встановлює певні обов'язки для його сторін, а з іншого, – це правочин, який регулює особисто-довірчі відносини між подружжям, що практично виключає можливість визначення розміру збитків, упущеної вигоди, чи більше – встановлення розміру санкцій та періоду їх нарахувань за порушення виконання зобов'язань, передбачених договором. Тому основним практичним завданням є збереження за шлюбним договором ознак юридично значимого документа, котрий би передбачав відповідальність за порушення умов шлюбного договору та допускав можливість його примусового виконання.

Питання відповідальності у разі невиконання чи неналежного виконання умов шлюбного договору є мало досліджуваними. Загальні умови укладення шлюбних договорів, підстави за яких ці правочини вважаються дійсними та встановлення відповідальності за неналежне виконання положень цих договорів досліджувалися наступними вченими: Є. М. Ворожейкіним, В. І. Даніліним, І. В. Жилінковою, Н. М. Єршовою, Г. О. Лозовою, Л. Б. Максимовичем, С. Н. Тагаєвою, О. О. Ульяненко, Ю. С. Червоним. Так, О. Г. Лозова досліджувала питання відповідальності за умовами шлюбного договору, визначала її види та способи застосування. С. Н. Тагаєва зосередила свою увагу на проблемах відшкодування моральної шкоди в сімейному

праві. Саме відсутність системного дослідження вказаної теми і стало підставою для виникнення інтересу з боку вчених та правників, котрі все більше уваги приділяють вивченню вказаного питання.

Вказана стаття присвячується визначенню певного кола підстав, за якими настає відповідальність у зв'язку із невиконанням чи неналежним виконанням стороною (сторонами) умов шлюбного договору.

Метою статті є виокремлення підстав, за якими сторону шлюбного договору можна притягти до відповідальності за невиконання чи неналежне виконання його умов.

Сімейний кодекс України містить розширене коло питань, які можуть бути врегульовані договором. Прикладом цього може слугувати договір між батьками про сплату аліментів на дитину, про визначення прав та обов'язків того з батьків, хто проживає окремо від дитини, договори утримання, договори щодо майна, яке є особистою приватною власністю одного з подружжя чи об'єктом права їх спільної сумісної власності. Одним із найпоширеніших договорів, які укладаються між подружжям, є шлюбний договір, предметом якого є врегулювання майнових відносин між подружжям, визначення їх майнових прав та обов'язків, а також встановлення майнових прав та обов'язків подружжя як батьків¹.

Вказаному правочину присвячена окрема глава Сімейного кодексу України. Не зважаючи на наявність нормативного визначення змісту та форми шлюбного договору, поза увагою залишається питання відповідальності за невиконання чи неналежне виконання його умов.

Шлюбний договір, в силу ст. 202 Цивільного кодексу України, є двостороннім правочином та являє собою погоджену дію двох осіб, спрямовану на набуття, зміну чи припинення прав та обов'язків подружжя².

Сторони шлюбного договору, на виконання ст. 214 Цивільного кодексу України, мають право за взаємною згодою, а також у випадках, передбачених законом, відмовитися від нього, навіть і в тому разі, якщо його умови повністю ними виконані³.

Формами відмови від виконання шлюбного договору є невиконання чи неналежне виконання умов вказаного правочину його стороною.

Керуючись загальними положеннями сімейного та цивільного законодавства, відповідальність за невиконання чи неналежне виконання умов шлюбного договору є мірою впливу на винну особу шляхом покладення на неї несприятливих наслідків, передбачених договором або законом.

Так, при визначенні міри відповідальності як майнового, так і немайнового характеру та наявності вини її заподіювача за порушення умов шлюбного договору необхідно встановити: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вини останнього в її вчиненні⁴.

Г. О. Лозова стверджує, що відповідальність за умовами шлюбного договору можна розглядати з декількох позицій. По-перше, це відповідальність перед третіми особами, яка на власний розсуд встановлюється сторонами у шлюбному договорі, по-друге, це відповідальність, що виникає в результаті порушення однією стороною умов вказаного правочину⁵.

У першому випадку сторони шлюбного договору повинні розуміти, що вони не лише мають право вступати у договірні відносини, а й усвідомлювати, що у випадку їх порушення на них покладеється обов'язок нести відповідальність за невиконання чи неналежне виконання умов правочину. Яскравим прикладом може слугувати наступне: будучи нареченим, чоловік уклав кредитний договір на придбання автомобіля. Після укладення шлюбу відповідальним за всі зобов'язання, укладені ним до одруження є він сам, і на дружину не покладеється обов'язок нести відповідальність за чоловіка у випадку неналежного виконання ним умов вказаного кредитного договору. Але умовами шлюбного договору можна передбачити відповідальність і дружини за вказаним зобов'язанням та визначити, в якій саме частині на неї покладеється обов'язок здійснювати його виконання та за яких умов.

У другому випадку йдеться про порушення зобов'язань стороною правочину будь-якого його пункту і, відповідно, з'ясування обставин, коли умови шлюбного договору будуть вважатися виконаними, неналежно виконаними чи не виконаними.

Виконання шлюбного договору може полягати як у вчиненні активних дій, так і в утриманні від їх вчинення. Найголовніше – це вжиття особою заходів, або утримання від їх вчинення з метою виконання умов вказаного зобов'язання. Прикладом цього може слугувати наступне: шлюбним договором передбачено, що чоловік зобов'язаний надавати дружині відповідне матеріальне утримання в розмірі 10 000,00 грн на місяць, або передати до спільної сумісної власності подружжя свою квартиру. Припустимо, що після зміни правового режиму майна чоловіка (квартири) з особистої приватної власності на спільну сумісну власність, вказаний пункт договору вважатиметься припиненим у зв'язку з виконанням. В іншому випадку вказаний пункт договору діятиме безстроково і на чоловіка покладатиметься обов'язок щомісячно здійснювати виплати своїй дружині. З метою уникнення неприємних ситуацій у вказаному пункті договору варто було б також зазначити строк його дії та врегулювати дію даного положення у випадку розірвання шлюбу.

Із вказаного вище можна дійти висновку, що відповідальність у сімейному праві має індивідуальний характер, оскільки бере свій початок зі специфіки сімейних відносин.

Цікавим є питання можливості відшкодування моральної шкоди у випадку порушення умов шлюбного договору.

Розділ 10 Сімейного кодексу України «Шлюбний договір» не містить норм, які б визначали можливість, порядок та умови відшкодування моральної шкоди за невиконання чи неналежне виконання умов шлюбного договору. Через реалізацію принципу свободи договору законодавство дає можливість визначити підстави та

спосіб притягнення до відповідальності сторін вказаного правочину за невиконання його умов. Таким чином, відшкодування моральної шкоди у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням умов шлюбного договору можливе лише у випадку, якщо це прямо передбачено у вказаному правочині та за умови наявності наступного: існування такої шкоди, протиправності діяння її заподіювача, наявності причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вини останнього в її заподіянні⁶.

Ще одним видом відповідальності за порушення виконання умов правочину є сплата неустойки⁷. Неустойкою (штрафом, пенєю) є грошова сума або інше майно, які зобов'язана сторона, у випадку порушення правочину, повинна передати управленій стороні⁸. З. В. Ромовська вважає, що до сімейних відносин вказану санкцію застосувати неможливо⁹. Погодитися з цією думкою не можна, оскільки ч. 1 ст. 196 Сімейного кодексу України передбачено, що при виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) в розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення¹⁰. Таким чином, беручи до уваги приписи ст. 196 Сімейного кодексу України, сторони шлюбного договору можуть прямо прописати в його положеннях сплату винною стороною неустойки в розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення¹¹.

Збитки в шлюбному договорі можуть бути завдані у випадку не виконання стороною вказаного правочину майнових зобов'язань, передбачених ним. Наприклад, за умовами шлюбного договору обов'язок щомісячно сплачувати орендну плату за наймане житло лежить на чоловікові. Той, у свою чергу, не виконує своєчасно покладені на нього шлюбним договором зобов'язання і дружина вимушена вносити орендну плату самостійно. Такими протиправними діями чоловіка їй завдано збитків – витрат, які дружина зробила для відновлення свого порушеного права.

Досить поширеним на практиці є закріплення в шлюбному договорі майнового стягнення за ініціативою розірвання шлюбу. В юридичній літературі з даного приводу є дві діаметрально протилежні думки. Так, І. В. Жилінкова зазначає, що з умовами особистого характеру цілком може бути пов'язане виникнення або припинення майнових прав та обов'язків подружжя¹². З вказаним твердженням не погоджується Ю. С. Червоний, який вважає, що подібні умови не можуть включатися до шлюбного договору, скільки вони передбачають особисті відносини сторін, які шлюбний договір не регулює¹³. Станом на сьогодні чіткої позиції з даного питання немає, так само як і немає однакової судової практики з даного приводу.

Вина, пов'язана з невиконанням чи неналежним виконанням умов шлюбного договору, буває двох видів: умисна та з необережності. Умисною є вина, яка полягає в усвідомленому ставленні винної сторони до вчинення дій, спрямованих на порушення умов шлюбного договору та бажанні настання несприятливих наслідків. Наприклад: чоловік відмовляється сплачувати щомісяця дружині матеріальну допомогу, обумовлену шлюбним договором. Необережною є вина, яка настала в результаті легковажних, необдуманих, невиважених дій сторони шлюбного договору, що призвели до невиконання чи неналежного виконання умов вказаного правочину. Прикладом цього може слугувати здійснення переказу коштів в рахунок погашення боргових зобов'язань подружжя через банк, що належить до категорії проблемних і у зв'язку з цим вірогідність отримання коштів кредитором є досить низькою. Як результат, дії, спрямовані на погашення боргу вчинені, але борг не погашений. Варто зазначити, що притягнути до відповідальності можливо лише за вчинення умисних дій, спрямованих на невиконання чи на неналежне виконання умов шлюбного договору.

Отже, можна зробити такі висновки. Питання відповідальності за умовами шлюбного договору підпадає під регулювання норм цивільного та сімейного законодавства. Тому при невиконанні чи неналежному виконанні умов шлюбного договору сторона, яка вважає, що її права та законні інтереси порушені, має право вимагати належного виконання зобов'язання з боку винної сторони, отримувати за це матеріальну компенсацію або звернутися до суду за захистом своїх порушених прав та інтересів. З цією метою шлюбний договір повинен містити чіткі відомості щодо сторін вказаного зобов'язання, місця та строку його виконання, умов, за яких у сторін виникають права та обов'язки, вид стягнення, спосіб та порядок його виконання зобов'язаною стороною. З цією метою пропонуємо нормативно закріпити в Сімейному Кодексі України положення про відповідальність за невиконання чи неналежне виконання умов шлюбного договору, а також вказати вичерпний перелік можливих стягнень, котрі можуть бути застосовані до винної сторони у випадку порушення умов вказаного правочину.

¹ Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. (станом на 10.11.2016 р.) // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – Ст. 93.

² Цивільний кодекс України від 16 липня 2003 р. (станом на 17.12.2016 р.) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 202.

³ Там само. – Ст. 214.

⁴ Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. за № 4 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> – С. 5.

⁵ Лозова Г. О. Відповідальність за умовами шлюбного договору / Г. О. Лозова : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [file:///C:/Users/Anna/Downloads/Unzap_2009_4_19%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Anna/Downloads/Unzap_2009_4_19%20(1).pdf) – С. 95.

⁶ Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. за № 4 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> – С. 5.

⁷ Цивільний кодекс України від 16 липня 2003 р. (станом на 17.12.2016 р.) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 611. – П. 3. – Ч. 1.

⁸ Там само. – Ст. 549. – Ч. 1.

⁹ Ромовська З. В. Защита в советском семейном праве / З. В. Ромовська. – Л. : Вища школа, вид-во Львів. ГУ. – 1985. – 179 с. – С. 39.

¹⁰ Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. (станом на 10.11.2016 р.) // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – Ст. 196. – Ч. 1.

¹¹ Лозова Г. О. Вказана праця. – С. 97.

¹² Жилинкова І. В. Условия, которые не могут включаться в брачный договор / І. В. Жилинкова // Мала Енциклопедія Нотаріуса. – 2006. – № 2 (26). – 5–8 с. – С. 6.

¹³ Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного. – К. : Істина, 2003. – 464 с. – С. 161.

Резюме

Грицик А. С. Відповідальність у разі невиконання чи неналежного виконання умов шлюбного договору.

У даній статті звертається увага на наявність підстав для відповідальності у випадку невиконання чи неналежного виконання умов шлюбного договору, вказується на те, що зазначені підстави можуть бути передбачені цивільним, сімейним законодавством та безпосередньо самим шлюбним договором. Акцентується увага на тому, що шлюбним договором можливо передбачити відповідальність за завдану як матеріальну, так і нематеріальну (моральну) шкоду постраждалий стороні.

Ключові слова: шлюбний договір, відповідальність, невиконання, неналежне виконання, зобов'язання.

Резюме

Грицик А. С. Ответственность в случае невыполнения или ненадлежащего выполнения условий брачного договора.

В данной статье обращается внимание на наличие оснований для ответственности в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения условий брачного договора, указывается на то, что перечисленные основания могут быть предусмотрены гражданским, семейным законодательством и непосредственно самим брачным договором. Акцентируется внимание на том, что брачным договором возможно предусмотреть ответственность за причиненный как материальный, так и нематериальный (моральный) вред пострадавшей стороне.

Ключевые слова: брачный договор, ответственность, неисполнение, ненадлежащее исполнение, обязательство.

Summary

Grytsyk A. Liability in case of non-fulfillment or not proper fulfillment of the marriage contract.

This article draws attention to the existence of grounds for liability in case of failure or improper execution of the marriage contract, indicates that these reasons may provide for civil, family law and directly by the marriage contract. Special attention is paid to the fact, that the marriage contract may provide for liability for both material and non-material (moral) harm to the injured party.

Key words: marriage contract, responsibility, failure, improper performance obligations.

UDC 341.1/8

V. ZAYETS

*Valeriya Zayets, LL.M. Candidate in Agricultural and Food Law, University of Arkansas School of Law, USA
LL.M. in Energy Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv*

IMPLEMENTATION OF THE UN GUIDING PRINCIPLES ON BUSINESS AND HUMAN RIGHTS IN AGRIBUSINESS WITH RESPECT TO LESSONS IN EXTRACTIVE SECTOR

1. INTRODUCTION

Human rights are basic standards aimed at securing dignity and equality for all. They are universal standards that express the “recognition of the inherent dignity and the equal and inalienable rights of all members of the human family as the foundation of freedom, justice and peace in the world”.¹ Human rights are universal, indivisible and inalienable.

Globalization increased the impact of multinational and transnational corporations on human rights. Over the past years, human rights have entered in the discourse on Corporate Social Responsibility and Sustainability. However, capacities of some states to properly regulate and prevent possible adverse consequences that business activity may bring to human rights has not kept up with equal pace.² Individuals do not enjoy adequate protection if corporate activity leads to negative impacts because the law and its enforcement are not adequate.

Respect to human rights, corporate social responsibility, and sustainability, can help companies create value. Sustainable business models appear where societal and business goals coincide.³ Implementation UN Guiding Prin-